

Wederkerigheid

Het meest gebruikte argument voor de tegenprestatie is: 'voor wat hoort wat', wie in de bijstand zit, moet iets terugdoen. Anders loopt de solidariteit met de werkende Nederlanders gevaar, die met hun belastinggeld het uitkeringstelsel overeind houden, luidt de redenering. Kamerlid Sjoerd Potters van de VVD, uitgesproken voorstander, verwoordt het zo: 'Als je twee buurmannen hebt, de een werkt 40 uur per week tegen minimumloon, de ander zit in de bijstand, dan is het toch een vorm van sociale rechtvaardigheid dat deze laatste iets terugdoet voor de met het belastinggeld van zijn buurman betaalde uitkering?'

De redenering klinkt logisch, maar is ze dat wel? Moeten mensen straks een tegenprestatie leveren voor alles wat ze mede dankzij andermans belastinggeld krijgen? Dus ook ouders voor hun kinderbijslag, gepensioneerden voor hun AOW of zieken voor AWBZ-zorg? En leveren bijstandsgerechtigden al niet een tegenprestatie, vragen critici. Ze hebben immers een sollicitatieplicht. Wie zich daar onvoldoende van kwijt, kan in het ergste geval al zijn uitkering verliezen.

Bovendien hebben bijstandsgerechtigden zelf

vaak ook jaren gewerkt en belasting betaald, zegt Alex Corrà van de Vrije Universiteit, die onderzoek deed naar de tegenprestatie. Corrà vraagt zich af of de bijstand nog wel een vangnet is als het leveren van een tegenprestatie een absolute voorwaarde is om een uitkering te krijgen. 'Bijstand is een noodvoorziening. Als je daarvoor nog een tegenprestatie vraagt, begint het meer op een verzekeringsrelatie te lijken, waarbij je een premie in natura betaalt en er een uitkering voor terugkrijgt.' Vraag niet wat de overheid voor jou kan betekenen, maar wat de overheid vindt dat jij voor je land moet doen, resumeerden de bestuurskundigen Willem Trommel en Jurje van den Berg al eerder, met een knipoog naar Kennedy's beroemde, maar meer liberale uitspraak. Aan de andere kant blijkt uit onderzoeken dat onder bijstandsgerechtigden zelf wederkerigheid een van de meest genoemde voordelen is, constateert René Paas van Divosa, de vereniging van directeurs van sociale diensten. 'Veel bijstandsgerechtigden zijn blij dat ze iets terug kunnen doen. Ze zeggen dankzij de tegenprestatie niet meer het gevoel te hebben dat ze alleen maar hun hand ophouden.'

Tegenprestatie versus reïntegratie

En van de verwarrende aspecten van de tegenprestatie is het onderscheid met reïntegratie. De tegenprestatie is niet bedoeld om mensen aan het werk te helpen. Toch wordt de tegenprestatie vaak verward met 'werken met behoud van uitkering' of de zogeheten participatieplaatsen, die juist wel zijn bedoeld als reïntegratie-instrumenten. De vlak voor Kerstmis gepubliceerde *Volkskrant*-artikelen over takken rapende, schoenen poetsende of documenten tellende bijstandsgerechtigden in Amsterdam gingen bijvoorbeeld over werken met behoud van uitkering. De gemeente Amsterdam doet officieel zelfs niet aan tegenprestaties. Toch verdedigden sommige commentatoren, evenals de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan, deze werkzaamheden met het argument dat er niets mis is met takken rapen in het bos of schoenen poetsen. Ongetwijfeld zijn dit respectabele bezig-

heden, maar dat is een argument dat eerder past bij de tegenprestatie, die bijstandsgerechtigden vraagt een wederdienst te leveren die 'maatschappelijk nuttig' is. Waar het om gaat, is of takken rapen bijstandsgerechtigden gaat helpen een betaalde baan te vinden.

'Werk gaat altijd voor', zegt ook VVD'er Sjoerd Potters. 'De tegenprestatie mag de kans op reïntegratie niet in de weg zitten.' Veel gemeenten maken daarom een scherp onderscheid tussen wie ze een tegenprestatie laten doen en wie ze laten werken met behoud van uitkering, blijkt ook uit de studie *Voor wat hoort wat* van de Inspectie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Werken met behoud van uitkering is voor mensen die 'dichtbij de arbeidsmarkt staan', zoals dat in ambtenarenjargon heet, de tegenprestatie is tot nu toe veelal bedoeld voor mensen met een minder groot geachte kans op een betaalde baan.